

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 210-1 Кодексу України про адміністративні
правопорушення щодо відповідальності за порушення правил ведення
військового обліку службовими особами»
(реєстр. № 15115 від 30.03.2026)*

Анотація. В інформаційній довідці досліджуються підстави запровадження адміністративної відповідальності службових осіб за порушення порядку ведення військового обліку в контексті проекту Закону України (реєстр. № 15115 від 30.03.2026) (далі – законопроект).

Розглядається відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, нормам чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та законодавства, що визначає порядок ведення військового обліку.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, правопорушення, штраф, службова особа, військовий облік.

Вступ

Виконання мобілізаційних заходів у зв'язку з триваючою збройною агресією Російської Федерації проти України актуалізують питання забезпечення прав громадян під час мобілізації в частині запобігання порушень службовими особами вимог чинного законодавства України щодо правил ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, підстав та порядку призову громадян на військову службу під час мобілізації та відстрочки від такого призову, звільнення військовозобов'язаних від направлення для проходження військової служби тощо. Такі вимоги, зокрема, визначені статтями 14, 17, 25-1, 39, 39-1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-ХІІ, статтями 17, 18, 21, 22, 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-ХІІ.

Законопроект розроблено з метою «встановлення спеціальної адміністративної відповідальності службових осіб за порушення порядку ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних або резервістів, якщо таке порушення призвело до взяття на військовий облік осіб, які відповідно до закону не підлягають взяттю на такий облік»¹.

Пропонується статтю 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) доповнити частиною четвертою такого змісту: «Порушення службовою особою порядку ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних або резервістів, що призвело до взяття на такий облік осіб, що відповідно до закону не підлягають взяттю на

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення правил ведення військового обліку службовими особами» (реєстр. № 15115 від 30.03.2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69764>

військовий облік призовників, військовозобов'язаних або резервістів – тягне за собою накладення штрафу у розмірі десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Основна частина

Визнаючи необхідність удосконалення підстав відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення призову та мобілізації, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Зміни норм закону, а особливо ті, які спрямовані на запровадження/посилення адміністративної відповідальності, повинні базуватися на результатах аналізу практики застосування відповідних статей КУпАП, зокрема, даних, які би доводили недостатню ефективність чинної редакції норми, наявність проблем у її застосуванні та/або наявність випадків, коли справді небезпечні діяння залишалися безкарними внаслідок недосконалості закону.

Наведені в пояснювальній записці до законопроекту випадки визнання судом протиправності дій службових осіб щодо незаконного внесення відомостей до військово-облікових реєстрів, яке призвело до істотного порушення прав громадян, містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого частиною четвертою статті 425 Кримінального кодексу України (далі – КК України) – недбале ставлення до військової служби, вчинене в умовах дії воєнного стану.

Виокремлення підстав адміністративної відповідальності військових службових осіб є проявом надмірного правового регулювання, що суттєво ускладнюватиме правозастосовну практику. Так, чинним КУпАП вже передбачено відповідальність військової службової особи за недбале ставлення до військової служби (стаття 172-15 КУпАП), бездіяльність військової влади (стаття 172-16 КУпАП), а відповідальність службових осіб за неналежне ведення військового обліку, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб – статтями 367, 425 КК України.

Концептуально вразливими є пропоноване законопроектом положення щодо визнання протиправним виключно діяння у виді «взяття на такий облік осіб, що відповідно до закону не підлягають взяттю на військовий облік призовників, військовозобов'язаних або резервістів», оскільки діяння у виді «зняття із такого обліку осіб, що відповідно до закону підлягають взяттю на військовий облік» також є порушенням правил ведення військового обліку і становлять суспільну небезпеку.

Пропозиція законопроекту щодо запровадження безальтернативної санкції у виді «штрафу у розмірі десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» потребує узгодження із позицією Конституційного Суду України щодо індивідуалізації юридичної відповідальності. Так, у його

Рішенні від 15 червня 2022 року № 4-р(П)/2022² наголошено, що в законодавчому унормуванні відносин із притягнення особи до адміністративної або кримінальної відповідальності обов'язково має бути дотриманий конституційний принцип індивідуалізації юридичної відповідальності. Таким чином, установлення в актах публічного законодавства абсолютно визначених та (або) безальтернативних санкцій має збалансовано поєднуватись із наданням суб'єкту накладення адміністративного стягнення або кримінального покарання дискреції в питанні визначення виду та розміру стягнення або покарання з урахуванням характеру вчиненого протиправного діяння, форми вини, характеристики особи, винної у вчиненні правопорушення, можливості відшкодування заподіяної шкоди, наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність.

У пояснювальній записці зазначено, що реалізація законопроекту не потребує додаткових видатків із Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Водночас за наслідками очікуваної сплати адміністративних штрафів за порушення правил ведення військового обліку передбачається значне збільшення надходжень до державного бюджету. Внаслідок цього, його практична реалізація матиме суттєвий вплив на підвищення показників дохідної частини державного бюджету, оскільки може призвести до збільшення його доходів від надходження сум штрафів у разі виявлення відповідних порушень. Незважаючи на це, всупереч частині першій статті 27 Бюджетного кодексу України та частині третій статті 91 Регламенту Верховної Ради України необхідне фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) не додається.

Положення законопроекту щодо набрання чинності законом не враховують приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

Із метою уніфікації правових засад відповідальності службових осіб за порушення вимог мобілізаційного законодавства, законопроект доцільно розглядати одночасно із прийнятим за основу проектом Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, вчинені керівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, головами та членами військово-лікарських комісій» (реєстр. № 12442 від 27.01.2025).

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Барсеяна Геворка Сенекеримовича та Ліненко Наталії Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 485 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності) від 15 червня 2022 року № 4-р(П)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-22#Text>

Висновки

Концептуальна ідея законопроекту щодо запровадження адміністративної відповідальності службових осіб за порушення порядку ведення військового обліку потребує узгодження з положеннями чинного законодавства в частині визначення критеріїв розмежування підстав адміністративної, кримінальної відповідальності службових осіб.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*